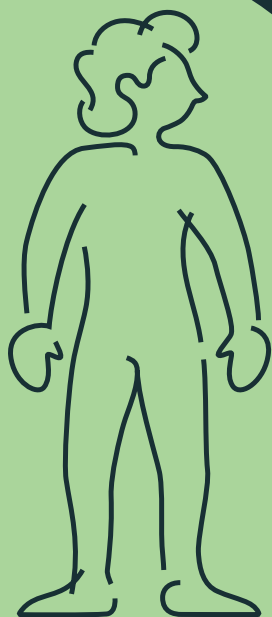

Ukendt primær tumor

For de fleste er det chokerende at få at vide, man har kræft. Mange beskriver det som at få trukket tæppet væk under sig.

Den første tid er svær, og den vil sandsynligvis handle meget om din behandling.

Du skal vide, at du ikke er alene. Du kan altid få hjælp hos Kræftens Bekæmpelse, enten på vores hjemmeside, i vores lokale rådgivninger eller Kræftlinjen.

Det hele er gratis for dig at bruge.

Ring til Kræftlinjen på 80 30 10 30

Find din lokale rådgivning på

www.cancer.dk/kraeftraadgivninger

Kræftens Bekæmpelse

En pjece til dig, der lige har fået at vide, du har ukendt primær tumor

Her i pjecen får du et overblik over de behandlinger og undersøgelser, du kan få tilbudt.

Du kan også læse mere om din sygdom på www.cancer.dk/upt

Ikke to sygdomsforløb er ens. Derfor kan de læger og sygeplejersker, som behandler dig, bedst svare på dine spørgsmål om sygdommen. De kan fortælle, hvilke behandlingsmuligheder der passer til dig i netop din situation.

Tag gerne en pårørende eller en ven med til besøgene på hospitalet. Det er en god støtte for mange.

GODE RÅD TIL AT HÅNDBERE DEN NYE HVERDAG

Der kan pludselig være mange ubesvarede spørgsmål: Klarer jeg mig igennem sygdommen, overlever jeg? Hvordan har jeg det under og efter behandlingen? Hvem skal vide, at jeg er syg? Hvordan fortæller jeg det? Hvordan påvirker behandlingsforløbet mit arbejde og økonomi, og hvad med det praktiske derhjemme?

På Kræftens Bekæmpelses hjemmeside kan du læse en række råd, som kan hjælpe dig og dine pårørende til at håndtere den nye hverdag: www.cancer.dk/ligefaaetkraeft

Hvad det vil sige at have 'ukendt primær tumor'

Diagnosen 'ukendt primær tumor' betyder, at man har spredning fra en kræftsygdom, men at det ikke er muligt at finde ud af, hvor kræften er opstået.

Normalt kan en læge se, hvilken slags kræft man har ved at undersøge en vævsprøve i et mikroskop. Altså se, hvad kræftcellerne var for en type celler, inden de blev til kræftceller, f.eks. om de var brystceller eller tarmceller. På den måde bliver diagnosen ikke bare kræft, men f.eks. brystkræft eller tarmkræft.

Lægen kan som regel også se, om en kræftknode er opstået dér, hvor den er fundet, eller om den har spredt sig fra en kræftsygdom, der sidder et andet sted i kroppen.

Men hos 3-5 pct. af alle kræftpatienter kan lægerne ikke fastslå, hvilket organ kræftsygdommen oprindeligt stammer fra. I disse tilfælde får man diagnosen 'ukendt primær tumor'.

Diagnose

Det er vigtigt at forsøge at finde frem til den oprindelige kræftsygdom, den primære tumor. Det har nemlig betydning for, hvilken behandling som virker bedst.

Du får diagnosen ukendt primær tumor, hvis mange grundige undersøgelser ikke kan fastslå, hvor kræftcellerne er opstået. Men undersøgelserne kan som regel alligevel give lægen en idé om, hvor kræften sandsynligvis er opstået.

Dine symptomer, svaret på vævsprøven, hvor spredningen sidder og dit køn kan give lægen en idé om, hvor kræften kan komme fra. Nogle sygdomme kan udelukkes, da de kun findes hos det ene køn, f.eks. underlivs-, testikel- og prostatakæft.

Vævsprøven viser kræftcellernes type

Kræft, der har spredt sig til et andet sted i kroppen, kaldes en metastase. Når lægen ser på en vævsprøve fra metastasen i mikroskop, er det ofte muligt at finde ud af, hvor kræften stammer fra.

Hvis det ikke er muligt, vil lægen som regel kunne se, hvilken overordnet type kræftcellerne er. Der findes tre typer. Når lægen kender typen, kan han afgøre, om kræften stammer fra kirtelceller, hud- og slimhinder, eller om celletypen ikke kan bestemmes. Dette resultat peger på, hvilke organer primær tumor kan sidde i.

FORSIKRING VED KRITISK SYGDOM

Når man rammes af kræftsygdom, er det en god idé at undersøge sine forsikringsforhold for, om man er omfattet af dækning ved kritisk sygdom. Mange er bedre dækket, end de tror, gennem deres arbejdsplads, forsikringer, faglige organisation eller bank. Det udbetalte beløb kan i en svær tid give økonomisk frihed og anvendes helt efter den enkeltes eget ønske og behov.

Du kan her se, hvilke organer der hører til de tre kræftcelletyper:

Kræftcellernes type	Pct. af samtlige ukendte tumorer	Stammer fra	
Adenokarcinom	50-70 pct.	Kirtelceller	
Planocellulært karcinom	Cirka 5 pct.	Hud og slimhinder	
Lavt differentieret karcinom	20-30 pct.	Kan ikke bestemmes	

Undersøgelser ved adenokarcinom

Hvis vævsprøven har vist, at metastasen er af typen adenokarcinom, kan du blive undersøgt med:

- CT-scanning af brystkassen og mave/bughule
- Kikkertundersøgelse af tyktarmen
- Røntgenundersøgelse med radioaktivt sporstof (scintigrafi) af skjoldbruskkirtlen

Kvinder med adenokarcinom kan også blive undersøgt med:

- Klinisk mammografi med røntgenbilleder af brystet
- Gynækologisk undersøgelse og ultralydsscanning af de indre kønsorganer

	Metastasen er som regel i	Tyder på primær tumor i
	Lymfeknuder, lever, lunge eller knogle	Lunger, mavesæk, bugspytkirtel, galdeveje, tarm, æggestokke, bryst, prostata
	Lymfeknuder på halsen eller i lysken	Mund, svælg, spiserør, lunge, endetarm, skede, penis
	Ukendt	Kræftcellerne har her mistet deres normale kendetegn og kan ikke derfor ikke bestemmes yderligere

Mænd med adenokarcinom kan også blive undersøgt med:

- Lægeundersøgelse af prostata og måling af PSA i blodet (Prostata Specifik Antigen)
- Lægeundersøgelse af brystet, eventuelt med billedundersøgelse

Undersøgelser ved planocellulært karcinom

Hvis vævsprøven har vist, at metastasen er af typen planocellulært karcinom, kan metastasens placering pege på, hvilke undersøgelser du skal have:

- Knuder højt på halsen: kikkertundersøgelse af svælg
- Knuder lavere på halsen: kikkertundersøgelse af svælg, spiserør og luftrør
- Knuder i lysken: undersøgelse af penis, gynækologisk undersøgelse og kikkertundersøgelse af blære og endetarm

Årsager til at man ikke kan finde ud af, hvor kræften er opstået

Der kan være forskellige grunde til, at lægerne ikke kan finde ud af, hvor kræften er opstået. Enten kan cellerne have tabt de kendetegn, der normalt gør det muligt at se, hvilket organ kræftsygdommen stammer fra. Det kan også være, den primære tumor er forsvundet. Kroppens naturlige forsvarsmekanismer kan have fjernet den uden også at fjerne metastaserne. Til sidst kan det være, at metastaserne kan have spredt sig meget hurtigt, mens den primære tumor stadig er så lille, at man ikke kan se den på scanningsbilleder.

Tumorbibliotek

Forskere er flere steder i gang med at etablere et internationalt tumorbibliotek med genprofiler fra kendte kræftformer. De fleste almindelige kræftformer har nemlig et genetisk fingeraftryk (en genprofil), der er unik for den enkelte kræftform. Metastaser har ofte samme genprofil som den primære tumor, de stammer fra.

Formålet med et tumorbibliotek er at sammenligne genprofiler fra patienter med ukendt primær tumor med genprofiler i tumorbiblioteket for på denne måde at finde ud af, hvor kræften stammer fra. Dette kan i nogle tilfælde hjælpe til at finde ud af, hvor kræftsygdommen stammer fra.

Behandling

Som regel kan kræft med ukendt primær tumor desværre ikke helbredes, men du kan få behandling, der bremser sygdommens vækst og virker livsforlængende. Behandling kan også give dig en bedre livskvalitet og forhindre, at du får alvorlige komplikationer.

Hvis din sygdom minder om en bestemt kræftsygdom, vil lægen tilbyde dig denne sygdoms behandling. Her kan du se behandlingen ved forskellige sygdomsbilleder:

Kvinder med metastaser til lymfeknuder i armhulen

Er du kvinde, og har du adenokarcinom-lymfeknodemetastaser i armhulen og ingen tegn på sygdom andre steder, bliver du behandlet som ved brystkræft. Behandling kan enten være en operation, hvor du får fjernet brystet og lymfeknuder i armhulen. Behandlingen kan også være en operation, hvor du får fjernet lymfeknuder i armhulen efterfulgt af strålebehandling af brystet. Efterbehandling vil enten være kemoterapi eller anti-hormonbehandling, alt efter om kræftcellerne er hormonfølsomme eller ej.

Kvinder med metastaser og væske i bughulen

Er du kvinde og har adenokarcinom-kræftceller udgået fra bughulen, kan sygdommen ligne kræft opstået i æggestokkene. Så vil du muligvis blive tilbudt operation kombineret med kemoterapi som ved kræft i æggestokkene.

Mænd med knoglemetastaser og forhøjet PSA i blodet

Er du mand, har du adenokarcinom-knoglemetastaser og forhøjet PSA-værdi i blodet, bliver du behandlet som om, du har prostatakræft med spredning. PSA er et normalt enzym, der kan måles i blodet.

Yngre mænd med metastaser i bug- eller brysthulen

Du kan have spredning fra testikelkræft eller fra såkaldte germinalcelletumorer, hvis du er mand under 50 år, og du har kræftceller af typen lavt differentieret karcinom, der sidder i lymfeknuder i bughu-

len eller i brysthulen. Behandlingen er kemoterapi som ved testikelkræft med spredning.

Lymfeknudemetastaser kun på halsen

Har du kræft i en lymfeknude på halsen, og er kræftcellerne af typen planocellulært karcinom, får du behandling som ved hoved-halskræft. Denne type ukendt primær tumor kan potentielt helbredes.

Hvis det er muligt at operere, og hvis lægen ikke mistænker, at kræften har siddet i næsesvælget, får du fjernet metastaserne på halsen og evt. også fjernet mandlerne. I nogle tilfælde får du desuden strålebehandling og kemoterapi.

Du får strålebehandling og nogle gange kemoterapi, hvis det ikke er muligt at operere, eller hvis lægen mistænker, at din primærtumor har siddet i næsesvælget.

Du bliver tilbudt at gå til kontrol i op til 5 år.

Lymfeknudemetastaser kun i lysken

Har du kræft i lymfeknuder i lysken, og er cellerne af typen planocellulært karcinom eller lavt differentieret karcinom, stammer kræften ofte fra blære, endetarm eller kønsorganerne (livmoderhals, skede, kønslæber, penis).

Du vil ofte få fjernet lymfeknuderne ved operation og/eller få strålebehandling af lysken, hvis lægen ved undersøgelserne ikke finder den primære tumor. I nogle tilfælde bliver man også tilbudt kemoterapi.

Smertelindrende behandling

Kræft, der har spredt sig i kroppen, kan give smerter. Moderne smertebehandling er meget effektiv og foregår ofte i et tværfagligt samarbejde mellem læger, sygeplejersker og eventuelt fysioterapeut.

Derudover kan du få en lang række lægemidler, der kan hjælpe ved forskellige symptomer, og som også kan forbedre smertebehand-

lingen. Det kan f.eks. være afføringsmidler, kvalmestillende medicin, muskelafslappende og beroligende medicin.

Endelig kan samtaler med lægen eller en psykolog samt særlige teknikker, som for eksempel afspænding og visualisering, lindre smerten.

Behandling af ukendt primær tumor uden specifikt sygdomsbillede

Hos nogle patienter er det desværre ikke muligt at fastslå, hvad den primære tumor er, eller at sandsynliggøre, hvor kræften stammer fra. Det er alligevel muligt at få behandling, som kan bremse sygdommen i en kortere eller længere periode. Det betyder, at nogle må leve med kræften som en kronisk sygdom.

Behandlingen kan være livsforlængende og give en bedre livskvalitet samt forhindre alvorlige komplikationer.

Behandlingen vil oftest være kemoterapi med flere forskellige stoffer, som er effektive over for en bred vifte af kræftformer. Afhængig af hvilke symptomer man har, og hvor udbredt kræftsygdommen er, kan operation eller strålebehandling også komme på tale.

Forsøgsbehandling

Mange patienter med ukendt primær tumor bliver tilbudt forsøgsbehandling.

GODE RÅD OM BIVIRKNINGER

Du kan få gode råd om træthed, kvalme, tarmproblemer og nedsat appetit på www.cancer.dk/bivirkninger

Alternativ behandling

Mange kræftpatienter bruger naturmedicin som et supplement til kræftbehandlingen. Nogle former for alternativ behandling kan nedsætte eller forstærke virkningen af medicin eller påvirke din krop under behandlingen. Vær derfor forsigtig med at tage alternativ behandling, når du samtidig er i behandling for kræft – og fortæl altid din læge, hvilke former for alternativ behandling du bruger.

Du kan læse om kosttilskud og alternativ behandling på www.cancer.dk/alternativ

At leve med ukendt primær tumor

Ukendt primær tumor er en alvorlig sygdom, og du må forberede dig på at skulle lære at leve med symptomer pga. sygdommen. Det er vigtigt, at symptomerne lindres bedst muligt. Det er forskelligt, hvor fysisk mærket man er af sygdommen. Nogle kan have en tilværelse, hvor de er oppegående, mens andre er mere mærkede af sygdommen. For langt de fleste vil ukendt primær tumor være en kronisk sygdom.

Kræft med ukendt primær tumor er desværre vanskelig at behandle fuldstændigt. Hverdagen vil derfor for de fleste være præget af en fortsat tæt kontakt til lægen og hospitalet – også efter endt behandling.

Kræftsygdommen påvirker livet og hverdagen for både én selv og familien. Men mange fortæller, at de – når det første chok har lagt sig – får en ny hverdag og oplever at blive bedre til at leve i nuet og ikke at bekymre sig om små ting. På Kræftens Bekæmpelses hjemmeside kan du læse om f.eks. gode råd om kost, træthed, mentale redskaber, parforhold og familieliv.

BRUG DIN PRAKTISERENDE LÆGE

Din egen læge kender dit helbred, din livssituation og familie og kan hjælpe dig, hvis du har behov for at blive henvist til relevante tilbud i kommunen. Din kommune har en række tilbud, som kan støtte dig og dine pårørende under og efter din sygdom. Du kan f.eks. få tilbud om kostvejledning, genoptræning, psykolog og rygeafvænning. Hvis du får brug for hjælp til personlig pleje eller til praktiske opgaver i hjemmet, kan din egen læge også arrangere, at kommunen besøger dig og vurderer dit behov for hjemmehjælp eller hjemmesygeplejeske.

Rettigheder

Det kan være rart at kende sine rettigheder som patient eller pårørende. Du kan læse om bl.a. rettigheder i forhold til din behandling, økonomisk hjælp, hjælp i hjemmet, arbejde og pension på www.cancer.dk/rettigheder

Statistik over ukendt primær tumor

På cancer.dk kan du finde statistik over, hvor mange der får diagnosen ukendt primær tumor, og hvor mange der overlever.

Nogle finder statistik beroligende, fordi det er noget konkret at forholde sig til. Andre synes, statistik er skræmmende og upersonlig.

Det er vigtigt at huske, at statistik er baseret på gennemsnit beregnet ud fra store patientgrupper og ikke siger alt om dig. Den enkeltes risiko for at få kræft kan afvige meget fra gennemsnittet, lige som det er forskelligt, hvor længe hver enkelt overlever sin kræftsygdom.

Hjælp og rådgivning

Her kan du få støtte og rådgivning:

Kræftens Bekæmpelses rådgivningstilbud

Kræftens Bekæmpelse har en række gratis tilbud til alle, der er berørt af kræft.

På Kræftlinjen sidder professionelle rådgivere klar til at støtte dig i at få overblik over din situation og i at finde dine handlemuligheder. De kan også hjælpe dig med at få sat ord på dine bekymringer. Både du og dine pårørende kan ringe.

Ring til Kræftlinjen på 80 30 10 30

Du kan også besøge en af Kræftens Bekæmpelses rådgivninger. Her kan du tale med en rådgiver eller deltage i en samtalegruppe. Rådgivningerne afholder også foredrag og kreative eller fysiske aktiviteter. Find rådgivningerne her:

www.cancer.dk/raadgivning

Hvis du ikke har nære pårørende, som kan støtte dig, og du har svært ved at overskue de mange aftaler, undersøgelser og behandlinger i dit forløb, kan du få tilknyttet en frivillig navigator fra Kræftens Bekæmpelse. Navigatoren kan støtte dig i kontakten til sygehuset og hjælpe dig igennem sygdomsforløbet. Kontakt den nærmeste kræftrådgivning, hvis du er interesseret i at høre mere om tilbuddet eller læs på

www.cancer.dk/navigator

Mød andre i samme situation

Cancerforum er et online forum for kræftpatienter og deres pårørende. Her kan du bl.a. læse indlæg og dele dine tanker og erfaringer med andre, der også har ukendt primær tumor:

www.cancerforum.dk

Pårørende til en prostatakræftpatient

Alvorlig sygdom påvirker også dine pårørende. På Kræftens Bekæmpelses hjemmeside kan dine pårørende få råd til, hvordan man klarer hverdagen som pårørende til en kræftpatient og samtidig passer på sig selv. Her kan I også læse om, hvad man skal være opmærksom på i et parforhold med alvorlig sygdom, eller hvis der er børn i familien: www.cancer.dk/paaroerende

App til at koordinere praktiske opgaver

'Sammenholdet' er en gratis app, der hjælper kræftpatienter og deres pårørende med at organisere et netværk, som kan støtte under sygdomsforløbet med f.eks. transport, madlavning og børnepassning. Find appen i App Store eller Google Play.

Brug kameraet på din smartphone til at scanne qr-koden, så du kan læse mere om ukendt primær tumor på www.cancer.dk

---

Udgiver: Kræftens Bekæmpelse, 2021, 2. udgave.

Redaktion: Ida Nymand Ammundsen, Kim Ringgaard og lægefaglig redaktør Elisabeth Kjems i samarbejde med professor, overlæge, dr.med. Gedskes Daugaard

Design og layout: Nanna Berentzen Østergaard

Tryk: Step Print Power, Papir: 150 gr. Edixion Offset

Kræftens Bekæmpelse
Strandboulevarden 49
2100 København Ø
Telefon 35 25 75 00

Du er velkommen til at bruge os
Kræftlinjen 80 30 10 30
cancer.dk

2. udgave
Januar 2021
Varenr: 5951